

Драги ђаци! Драге колеге!

Нешто о овом издању

У руци вам се налази трећа књига из серије збирке задатака за историју, издавачке куће Nemzeti Tankönyvkiadó, намењена за полагање матуре. Збирка је неопходна и од битне важности за учење и припрему за полагање матурског испита. Овим издањем се даје више од 300 задатака за вежбање наставног градива 12. годишта из историје. Они вишестрано потпомажу припремање за нови начин полагања писмених испита од 2005. год.

Зашто називамо ове задатке задацима за вежбање упркос томе што у сваком свом елементу одговарају каснијим матурским задацима? У првом реду зато што су прилагођени наставном плану, равнају се према датом оквиру наставних часова (нпр. садашњост данашње мађарско друштво и начин живота), прилагођавајући се наставном току *увежбавају* и потпомажу изграђивање *оčekиване способности* на испиту (нпр. коришћење и вредновање изворне материје, оријентацију у простору и времену).

Ново издање обрађује наставну материју, означене теме 12. год. историје по оквирном наставном плану.

Да би рад предметног наставника могао свесно тежити ка развијању вештине код ученика, које се наглашено захтева (компетенције) на испитима, сваки поједини задатак означен је пиктограмима:

употреба и вредновање изворне материје

примена стручне терминологије

оријентација у простору и времену

откривање битних чињеница које формирају одређене догађаје

„проблемоцентрични“ приказ историјских догађаја и појава

Ово издање код сваке теме из градива 12. год. историје – даје задатке који одговарају прописима нових матурских захтева – на два нивоа (средњи и виши). Текст задатака и пиктограми вишег степена ради лакше прегледности јављају се у зеленој боји. Издање претежно садржи четири до пет, тзв. задатака у виду тестова, који захтевају кратке одговоре и два тзв. есејска задатка, тематски усаглашених са испитним захтевима на матури. За означавање типова задатака користимо доле назначене пиктограме.

једноставни задаци који захтевају кратак одговор

есејски задаци тј. проблемски задаци (или који захтевају кратак одговор)

есејски задаци за анализирање (или задаци који захтевају дуге одговоре)

Поглавља почињу набрајањем захтева и служе као базе података са лексичким подацима за нове матурске испите из историје, односно документа који задовољавају материју на два нивоа. Била нам је намера да помогнемо припреме за успешно, ефикасно полагање испита. Добро може послужити индекс, који се налази на крају збирке у додатку, где су систематизовани задаци из збирке према захтевима који имају за циљ развијање способности.

Нова “компетенцијална” матура из историје

Посматрајући намере, нова матура из историје полази од тога да „онај, ко поседује богато и многоструко знање градива у стању је да своје мисли било речима или писмено-„нијансирано“ изрази, има добро запажање, да га карактерише отвореност и осетљивост на проблеме, прави јасне границе између субјективне и објективне реконструкције прошлости. Располаже савременим историјским образовањем.“ Настава историје у средњим школама може се сматрати успешним ако се паралелно са усвојеним садржајем формирају неопходне способности које су елементи вишестраног образовања из историје. У околностима демократског друштва се различити политички погледи на свет, вера, вредности се паралелно остварују и испољавају у међусобно различитим историјским схватањима.“ То, једноставније речено, значи да нови матурски испит жели да врати природну равнотежу *знања, норми и способности* – што је у последњим деценијама било поремећено.

На досадашњим матурама, а нарочито на пријемним испитима, било је наглашено више важних елемената историје (размишљање, оријентација), али у основи тзв. лексичка знања или не знања (имена, датуми) су била битна, она су одређивала резултат. На новој матури из историје од 2005-е биће другачије. Уместо тражења многобројних конкретних података нагласак ће бити стављен на приказ начина виђења историје, многобројне примене знања код тумачења извора, карата и способности анализе слика. Дакле, дошао је крај бесциљном бубању. Наравно, то не значи да, од сада на матури не треба знати ништа. Само на други начин.

Основни задатак новог матурског испита је мерење *кључних компетенција* (разумевање текста, препознавање проблема, креативно размишљање, препознавање логичких веза, формирање текста) и кроз обуку оформљену, уопштено применљиву, на дуге стазе и на више места употребљиву способност (нпр. оријентисање у простору и времену, приказивање стварних догађаја).

Опис *испита* одражава остварење овог аспекта, након чијег проучавања предметни наставник и ђак тачно знају на приближно колико и какву врсту задатака се треба припремити. Можемо сазнати више о томе какви се унутрашњи односи јављају код састављања листе задатака (нпр. епоха, тематика) и каква се помоћна средства (нпр. атласи, правописни приручник) могу користити у току испита.

Нова врста писмених задатака

Проучавањем и упознавањем нових писмених задатака најлакше се могу разумети очекиване промене у полагању матуре из историје. Најочигледнија промена у сваком случају је да *сваки задатак садржи у себи неки вид извора* (текст, слику, карту, дијаграм, графикон, карикатуру итд.), чији подаци садрже све информације за успешно решавање задатка. Све ово је допринело да се међу испитним задацима ни случајно не могу срести питања „ко? када? где?“ до сада често слушана на часовима историје. Уместо њих се појављују такви задаци, који се односе на обраду појединих извора, докумената, тј. решавање проблема.

Новитети задатака, преформирање типова задатака, опис проширења испитних задатака садржани су у доњој табели.

Примери могућих типова задатака

1. Тражење информација уз помоћ датог извора (текстуалног, сликовног)
2. Једноставне претпоставке, конципирање процене на бази датог извора

3. Упоредивања појединих одломака из извора, тумачење узрока различитости.
4. Упоредивање, анализе различитих типова информација добијених из извора (текстуални, сликовни, дијаграми).
5. Сакупљање појмова–из извора према задатим тачкама гледишта–проналажење последица.
6. Објашњења појмова, територијално и временско одређивање.
7. Прикупљањем информација са карата, установљавање последица.
8. На основу карата установити једноставна објашњења последица.
9. Установљавање редоследа догађаја.
10. Разликовање циљева и последица, објашњење.
11. Препознавање и повезивање разлога – последица, разликовање.
12. Скицирање последица догађаја, токова, појава, одлука.
13. Проналажење веза између различитих особина токова и серија догађаја.
14. Остало.

Драге колеге!

Задаци из збирке су различите тежине. Корисници могу изабрати оне задатке, који на основу тежине и теме највише одговарају њиховим захтевима, способностима. Задаци се могу обрадити:

- унутар наставног часа, као вежба;
- као писмени или усмени домаћи задатак;
- самосталним радом, писмено;
- тимским радом, можемо дати одређене задатке на основу интересовања ученика, диференцијално, према њиховим способностима ;
- целом одељењу, договарајући се;
- брижно изабрано, као контролни задатак, приликом закључивања теме.

У сваком случају, корисно је заједнички се договорити о решењу и анализирати типичне језичке и садржајне грешке које се јављају приликом решења.

Према намери аутора, уз понеке изворе, документе, врло често је дато више задатака. Међу њима, углавном у случају тест-задатака, треба бирати јер решење једног може значити већ и решење другог. Тако да се тим редом, или унутар једног часа заједно не могу појављивати неки задаци. Врло често тест- задаци припреме, помажу решавање тежих есејских задатака, јер намерно наводе на вежбање потребне способности, увиђања детаља, потребних за добру анализу есеја, наводе ученике на разумно читање, односно анализу извора, докумената, статистичких података, хронологије, карте и слика.

Припреме за испит

Нови испитни захтеви, у сваком случају, реформишу рад предметног наставника, јер измењени типови задатака највише захтевају „проблемско решавање“. Што значи, да се на нову матуру треба припремити другачије него пре. Нарочито другачије, него на доскорашњи пријемни испит. Треба поћи од тога, да је наш рад успешан и да смо нас-

тавно градиво само онда „одрадили“, када наши ђаци, временске периоде нису само научили већ и разумели. Када су способни анализирати изворе, везане за одређени период, и на основу њих писмено или усмено, дуже или краће, самостално решити проблемске задатке, карактеристичне за тај период. Ова очекивања захтевају од ученика константно и активно учење ради обраде обимног наставног градива. Све се ово само онда може обавити успешно, ако професори поново размотре испитне захтеве те своје локалне програме, ако треба, „преструктурирају“ и смање садржај градива.

Наставник треба да стави нагласак приликом припреме ђака на вежбање, разумевање текста. Током овог после, обавезно проучавајте и тумачите задатке који произилазе из процене вредновања, јер у путоказу решења одређени су критеријуми који се у основи односе на операције које треба обавити (нп. скупљање информација на основу ставова, или концепцијом једноставних питања о разлозима, последицама историјских збивања), а не на очекиване садржаје.

Драги ђаци!

Национални завод за издавање уџбеника (Nemzeti Tankönyvkiadó) овом збирком, која је део из серије, жели помоћи припреме за полагање нове централне матуре из историје, која се уводи од 2005-е. Прва збирка из те серије везује се за увежбавање писмених задатака за 9. и 10. разред, друга књига за 11, а трећа за 12. разред. Свака збирка садржи од 230 до 300 задатака. Четврта збирка пружа помоћ у припреми усмених задатака. Свакој збирци припада посебан кључ за решења.

Користећи ове збирке, заједно са усвојеним новим градивом, можете се до почетка матуре спремати на испит. Паралелно проширујући своја сазнања развићете оне способности, које су преко потребне да се успешно положи испит.

Желимо вам добар рад, вредноћу и радост открића у припреми и заједничком учењу.

Будимпешта, мај 2004.

8. Од Првог светског рата до распада биполарног света

Подаци везани за теме по оквирном наставном плану	
Појмови	муњевити рат – позициони рат, ултиматум, централне силе, пацифизам, совјети, фашизам, корпоративна држава, једно-партијски систем, комунизам, колективизација, ГУЛАГ, Мала антанта, заштита мањина, берза, хиперпродукцијска криза, Нови курс (New Deal), планска привреда, тотална диктатура, националсоцијализам, Фирерово начело, осовина Берлин-Рим, Аншлус (припајање Аустрије), концентрациони логор, етничко чишћење, холокауст, партизан, тотални рат, антифашистичка коалиција, гвоздена завеса, хладни рат, трка у наоружавању, Труманова доктрина, Маршалов план, социјална тржишна привреда, европска интеграција, НАТО, Варшавски пакт, Римски уговори, лет на месец, трећи свет, Брежњевљева доктрина, глобални свет, политика попуштања (детант).
Личности	Франц Фердинанд, Стаљин, Троцки, Вилсон, Клемансо, Лојд Џорџ, Стресман, Мусолини, Кинис, Рузвелт, Хитлер, Геринг, Черчил, Ромел, Монгомери, Жуков, Ајзенауер, Де Гол, Нехру, Ганди, Чанг Кај-Шек, Мао Це Тунг, Хо Ши Мин, Труман, Аденауер, Хрушчов, Насер, Кенеди, Јован XXIII, Брант, Валеса, Реган, Горбачов
Значајни датуми	1914 – 1918, 1917, 1919, 1922, 1925, 1929, 1933, 1936, 1938, 1. септембар 1939, 22. јуни 1941, 6. јуни 1944, 9. мај 1945, 6. август, 2. септембар, 1947, 1948, 1949, 1955, 1956, 1957, 1961, 1968, 1975, 1991
Топографија	Сарајево, Марна, Сома, Петроград, Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, Чехословачка, Пољска, балтичке државе, Курзонова линија-воз, Британски комонвелт, Словачка, Лењинград, Перл Харбур, Мидвеј, Стаљинград, Аушвиц, Хирошима, Ел-Аламејн, Курск, Нормандија, Демократска Република Немачка, Савезна Република Немачка, Куба, Кореја

8.1. Карактеристике и значај Првог светског рата; Париски мировни преговори

ТЕМЕ	ИСПИТНИ СТЕПЕНИ	
	Средњи степен	Виши степен
8.1. Карактеристике и значај Париских мировних преговора	Савезнички блокови, фронтови, карактеристике новог типа ратовања. Анализа територијалних етничких и економских односа после склапања мировних уговора у Паризу.	Улога позадине у рату. Интереси великих сила и испуњење супротности приликом склапања мировних уговора.

1. Појмови везани за Први светски рат

Изаберите и подвучите речи означене масним словима које се уклапају у дефиниције датих појмова.

а) муњевити рат: од стране **Енглеске/Немачке/Француске** (1 бод) израђена стратегија која се у Првом и у Другом светском рату показао **неуспешним/успешним** (1 бод). Имао је за циљ, да концентрисањем свих снага на један део фронта након **брзог/вишефронтског/свеобухватног** (1 бод) напада постигне успех у најкрећем могућем року.

5 б.

б) позициони рат: ратно дејство које се заснива на **међусобно зависној/мобилној/крутој** (1 бод) операцијској линији и на системима утврђења. Њиме се не може одлучити крајњи изход рата, стога се зарађене стране углавном усмеравају на **пробој/одржавање** тренутног стања (1 бод).

2. Проглас Фрање Јосипа

Прочитајте доле дати одломак из извора, и одговорите на постављена питања.

„Најважнија жеља ми је била да преостале године живота, по Божијој милости, посветим делима мира, те да сачувам свој народ од ратних страдања. Судбина је другачије хтела. Тајно деловање непријатеља, који су пуни мржње, присиљава ме да се након дугих година мира прихватим мача за одбрану части моје Монархије, за очување њеног угледа, власти и осигуравања њене територијалне целовитости [...] Преко граница надиру грешне струје ... Серија агентата, плански искована и изведена завера, чији је страховити успех погодио Мене и мој верни народ: ово су далекосежни видљиви крвави трагови [...] тајног деловања [...] одбацили су умерене и праведне жеље моје владе и нису извршили оне своје обавезе које су основе за мирно и заједничко живљење народа и држава. Дакле, снагом оружја треба да прибавим унутрашњи и трајни спољни мир својој царевини. У овом пресудном часу свестан сам целокупне тежине своје одлуке и одговорности пред Свевишњим. Све сам размотрио и проценио. Мирном савешћу ступам на пут обавеза.“
(*Фрања Јосип: Из прогласа Мојим народима*)

а) Именујте у прогласу поменутог непријатеља. (1 бод)

б) У којој је години настао проглас? (1 бод)

в) Да ли је у овако започетом рату Аустроугарска монархија водила одбрамбени или агресивни рат? (1 бод)

г) Наведите једну државу на коју је Фрања Јосип могао рачунати као на свог савезника у наступајућем рату (1 бод).

д) На коју велику силу је могла рачунати супарничка страна? (1 бод)

6 б.

ђ) Када су две државе ступиле у рат? (1 бод)

дан: _____ месец: _____ години: _____

✓ 3. Париска мировна конференција: Вилсон и Клеменсо (Wilson i Clemenceau)

За чије се име могу узети доле наведена одредбе? Допишите поред цитата из лексикона почетна слова имена политичара. (K= Clemenceau; W = Wilson)

- а) „Председник владе, један од оснивача и вођа странке Радикала. Након капитулације Немачке био је главни организатор интервенције против Совјетске – Русије и Мађарске совјетске републике. На Париској мировној конференцији борио се за политичко и привредно слабљење Немачке. Противници су га звали „Тигар“. (1 бод)
- б) „Јануарски мировни предлог из 1918. политичара Демократске странке. Његове мировне предлоге су све стране у рату прихватиле али га у мировном уговору нису уважиле.“ (1 бод)
- в) „Будући светски мир и политика зависе од следећег питања: да ли се тренутно рат води за мир заснован на бази правде и сигурности, или само за остварење нове равнотеже сила?“ (1 бод)

3 б.

✓ 4. Топографија Првог светског рата (I)

Треба правилно поређати доле написана географска имена.

- А) Сарајево
Б) Марна
В) Сомма
Г) Петроград

- а) На основу географског положаја. Почните од најсевернијег географског појма а завршите са најјужнијим. (1 бод)
- _____ — _____ — _____ — _____
- б) Географске називе треба повезати са битнијим дешавањима из Првог светског рата—поштујући хронологију. (Крените од почетка ратних збивања.) (1 бод)
- _____ — _____ — _____ — _____

2 б.

✓ 5. Топографија Првог светског рата (II)

Установите на која доле написана питања можете добити одговор у историјском атласу, а на која не. Означите са X питања на која је могуће добити одговор из историјске карте, а она на која се не може добити одговор са минусом (кратком водоравном цртом).

- а) Којим редоследом су велике силе улазиле у рат? (1 бод)
- б) Где и када је кориштен отровни гас у току Првог светског рата? (1 бод)
- в) Где и када се догодио први већи пораз немачке флоте? (1 бод)
- г) Опишите напредовање војске Аустроугарске монархије на разним фронтима у току 1917? (1 бод)
- д) Који је био „црни дан“ немачке војске? (1 бод)

5 б.

6. Преокрет у току Првог светског рата

На основу дате хронологије, одговарајуће карте из историјског атласа и на основу сопственог знања утврдите која година је у току рата била прекретница: 1916, 1917. или 1918.

ХРОНОЛОГИЈА

1916.	фебруар:	Почетак Вердунске (кланице) битке.
	мај:	Енглеска и Француска су се договориле о распарчавању Турског царства.
1917.	мај:	Јутландска битка.
	јуни:	Брусилова офанзива на Источном фронту.
	август:	Румунија се прикључује Централним силама.
	октобар:	Долазак бољшевика на власт.
1918.	18. јануар:	Вилсонових 14 тачака.
	март:	мир у Брест-Литовску.
	март:	Почетак немачке офанзиве на Западном фронту.
	8. август:	„црни дан“ немачке војске.
	септембар:	капитулација Бугарске.
21 б.	октобар:	капитулација Турске.
	11. новембар:	Немачка потписује примирје.

7. Мишљење о војсковођама

Прочитајте мишљење једног енглеског историчара о војсковођама у почетном периоду Првог светског рата и одговорите на питања везана за то.

„Укупно око шест милиона (војника) је кренуло у прве битке. [...] Њихови команданти су били старији људи који су само теоретски били упознати са ратом и ратним дејствима. Главни команданти [...] своје знање су стекли више својим везама или постојећим политичким променама него својим способностима. [...] мало њих је у свом животу чуло убилачки пуцањ, а ни у току рата им се нису проширивали видници – налазили су се далеко иза својих војника у главнокомандујућим ратним штабовима, вукли су линије на картама, наредбе су телефонски преносили и окруживао их је бескичмени руководећи тим.“ (Ц.П. Тејлор)

а) Које војсковође је могао овако окарактерисати историчар? Подвуците исправан одговор. (1 бод)

Централне силе

Антанта

обе

ни једану зараћену страну

б) Какве је последице (по аутору) изазвала нестручност старијих генерала? (1 бод)

4 б.

в) Када је у западној Европи био последњи рат већег обима пре Првог светског рата (1 бод) и између којих држава је вођен (1 бод)?

8. Појмови и кључне речи

Део доле наведених појмова може се повезати са муњевитим ратом а део са Малом антантом. Означите везу у табели X-ом.

	Муњевити рат	Мала антанта
Стратегија у Првом светском рату		
Стратегија у Другом светском рату.		
Главна карактеристика: концентрација свих снага на један део фронта.		
Француска је подржавала развој.		
На крају није постигнут циљ.		
Формирало га је Немачко ратно вођство		

6 б.

(у случају лошег одговора /одбијање бодова)

9. Одређивање појмова

На основу доле наведених појмова користећи кључне речи формирајте свој одговор.

Циљ, Чехословачка, 1920 – 1921, Француска, део фронта, средњо-европски односи, неуспех, Немачка као предводник, стратегија, Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца.

- а) муњевити рат: _____
(2 бода) _____
- б) Мала антанта: _____
(2 бода) _____

4 б.

10. Настанак Чехословачке

На основу одговарајуће карте из историјског атласа и на основу сопственог знања процените значај настанка Чехословачке посматрано са становишта европских политичких односа. Какви су се политички циљеви остварили тиме? Какве је то опасности носило?

7 б.

11. Ратна одговорност

231. тачка Версајског мировног уговора садржи и питања ратне одговорности. Прочитајте тачку мировног уговора и упоредити мишљења два историчара. Анализирајте три детаља извора и установите садржајне сличности или одступања. На основу сопственог знања наведите доказе за сваку наведену тврдњу, узмите у обзир и позадину тих збивања и тежњу за наметањем силе.

„члан 321. Савезници и њима придружене владе изјављују, а Немачка признаје да су Немачка и њени савезници проузроковали настале губитке и штету. Они су одговорни за сву штету као и нанете патње савезницима и придруженим владама, те њиховим грађанима.“

„Изречено или не, створило се једно опште заједничко мишљење да је рат био тако сложен да се никако не може свалити сва одговорност на једну земљу или на групу

држава. У овоме су играла улогу и континентална и традиционална жаришта ривалства. [...] Појавиле су се и нове супротности које су се створиле због питања утицаја над међународном трговином на морима и удаљенијим државама, а „греси“ Немачке су у томе што је исказала своје захтеве.“ (*Мађарски историчар Марија Ормош*)

76.

„Две ствари су се односиле на све учеснике: Свако је осећао да се брани, а обе су стране биле спремне за рат. Свако је преценио претње као угрожавање сопственог постојања, а потценио је рат“ (*Томас Хутердеј, немачки историчар*)

12. Обележја Првог светског рата

Од свих ранијих ратова из Првог светског рата је остало највише фотографија које су овековечиле не само истакнуте личности, већ и сам рат, обичне војнике, позадину и њену свакодневницу. Из приложених фотографија одаберите оне које сматрате најпогоднијим за приказ живота у позадини и уз њихову помоћ као и на основу сопственог знања прикажите значај позадине и њеног страдања за време Првог светског рата.

Лојд Џорџ у посети радницама фабрике муниције

Снимак из ваздуха - разрушени град Лус

Ратни плакат

Пренос рањеника у Првом светском рату

16 б.

8. 2. Нове привредне и друштвене појаве у развијеном свету

ТЕМЕ	ИСПИТНИ НИВОИ	
	Средњи степен	Виши степен
8. 2. Нове друштвене и привредне појаве у развијеном свету	Обележја савременог живота неколико примера (нпр. биоскоп, аутомобил). Измењена улога жена.	Реорганизација светске привреде након рата. Почети распада колонијалног поретка (нпр. Индија, Блиски исток)

✓ 13. Служавке и слуге

Прочитајте дати извор који приказује положај служавки, а користивши се сопственим знањем одговорите на постављена питања.

„Агенције за запошљавање служавки расту као печурке после кише: претежно су отворане у прометним улицама. Споља на вратима и зидовима окаченим у различитим бојама означене су рубрике где се пролазницима нуде девојке служавке, девојке за све, кочијаш, васпитачице, куvariце итд. Канцеларијски простор је подељен оградом од лева; део ближи улазном делу је »чекаоница«, а са друге стране ограде је »канцеларија«. Поред зида чекаонице налази се браон фарбом обојена клупа за »робу на складишту«.

На канцеларијском столу и у фиоци леже разбацано бројне књижице са именима служавки. Власници су делом присутни, неки су пак оставили своје књижице и месецима се не појављују нити долазе.

Ово је институт за проналажење служавки и мушке послуге.

Из ове просторије крећу на свој пословни пут бројне девојке из провинције које баш овде у овој просторији почињу сакупљати клице искварености.

Ова просторија распршује ружичасте наде девојака и упропашћује будућност и карактер девојака.

Ту се налази школа служавки. Овде науче да од поштеног рада постоји и лакши извор прихода.

Агенција за набавку служавки је касина служавки, место где се угреју, место гласног оговарања, где жене које су дошле по послугу након њиховог напуштања просторије исмејавају и оговарају. Овде служавке честитају једна другој ако је успела да се запосли код неког. »Но, па заправо идеш на добро место, трећи спрат, има четворо деце, а газдарица се парнички са свим својим служавкама у капетанији. Код ње увек фали једна сребрна кашика.«

За то да би могла држати служавку, у првом реду – изгледа – да је неопходна сагласност набављача слушкиња и задовољавање његових прохтева.“ („Набављач слушкиња Лајош Маџар: О систему посредништва за слушкиње)

а) Којом струком упоређују и у који ранг сврставају служавке? Именујте две струке. (1 бод)

б) Према аутору извора из каквог друштвеног окружења долази већина служавки? (1 бод)

в) Опишите у неколико речи мишљење аутора о служавкама. (1 бод)

4 б.

г) Становиште које друштвене групе заступа аутор? (1 бод)

✓ 14. Проширење права гласа у Европи

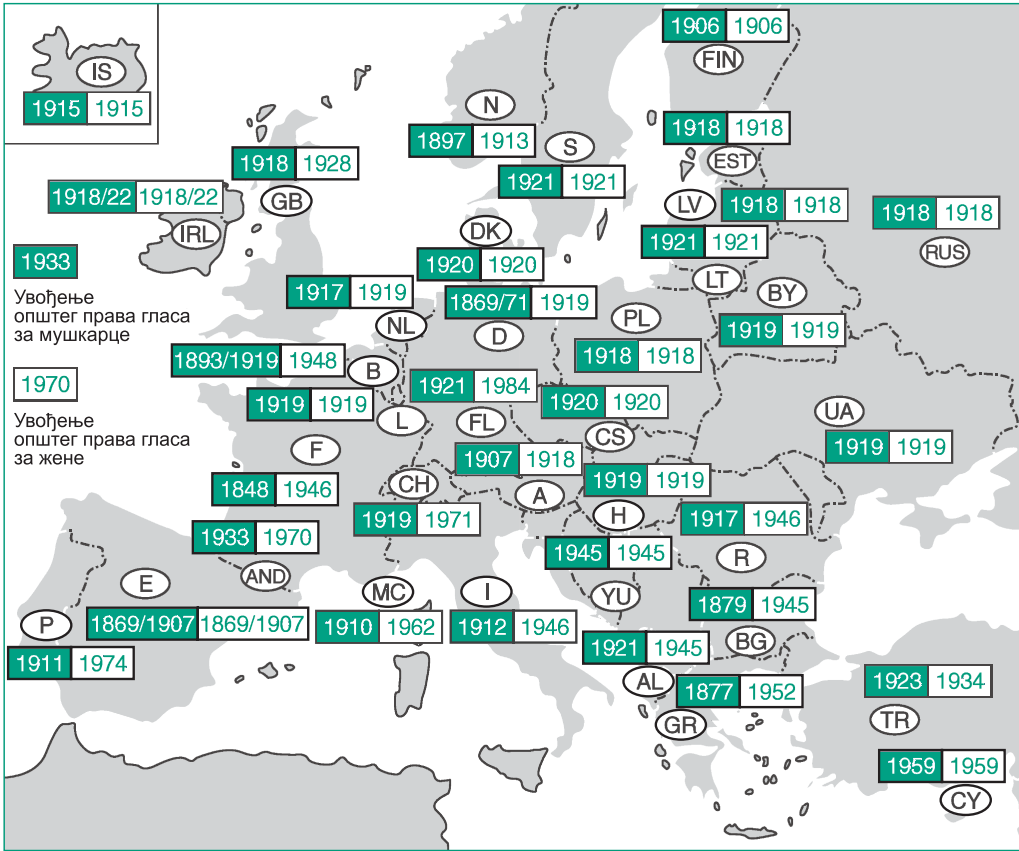
Приложена карта приказује термине увођења општег права гласа и права гласа за жене. На основу карте, на основу података из табеле, на основу сопственог знања установите да ли су истините следеће тврдње.

Тврдње	Исправно	Погрешно
У Данској су истовремено увели опште право гласа за мушкараце и жене.		
Увођење општег гласачког права широм Европе довело је до демократских промена у државама.		
Добитак права гласа омогућило је женама активно учешће у политичком животу.		
У већини европских држава Први светски рат је био важан у борби жена за право гласа.		

Однос заступника жена у немачком парламенту

Година	1919	1920	1924	1928	1930	1932
Однос (%)	9,6	8,0	5,7	6,7	6,7	5,6

4 б.

Опште право гласа и увођење права гласа жена у државама Европе

✓ 15. Промена положаја жена (I)

Приложени извори приказују положај немачких жена после Првог светског рата. На основу анализе података и сопственог знања одговорите на питања.

Подела на основу занимања запослених жена (са почетка 1920-их година)		
	Процент	Број жена
Помоћне раднице	36,0%	4,1 милион
Раднице	30,5%	3,5 милиона
Запослене службенице	12,5%	1,4 милиона
Домаћице	11,4%	1,3 милиона
Самосталне	9,6%	1,1 милион

Број жена посланика у законодавству Немачке			
Година	Број посланика у законодавству Немачке	Од ових број жена	Процентулни однос
1919	423	37	8,7
1919	–	41	9,6
1920	463	37	8,0
1924	472	27	5,7
1924	493	33	6,6
1928	490	33	6,7
1930	577	39	6,7
1932	608	34	5,6
1932	582	35	6,1
1933	558	21	3,8
1933	661	0	0,0

„Почевши од краја 19. века канцеларијски послови, послови у продавницама као и неке друге услуге, на пример у телефонским централама, неге болесника захтевале су све већи број женске радне снаге. Трећи сектор се све више ширио...“ (E. J. Hobsbawm: *Доба крајности. Историја кратког 20. века*)

Преглед регулисања правних односа међу брачним партнерима у Немачкој између два светска рата:

– У случају расправе међу брачним партнерима право крајње одлуке имао је отац. Улога мајке у породици се односи на вођење домаћинства и неге о деци.

– Жена има право склапати уговор о запослењу, али за то мора дати пристанак супруг. Супруг може отказати уговор и без испуњења отказног рока.

– Супруг располаже целокупном имовином супруге уколико није дошло до нагодбе о имовинској расподели.

– Супруг располаже правом одлучивања над начином одевања супруге и уопште њеним начином живота.

а) На којем подручју живота се може запазити највећа промена у животу жена у односу на раније временско раздобље? (2 бода)

б) На којем подручју су (жене) биле у неповољној позицији? Образложите свој одговор. (1 бод)

в) Заокружите слово оног става које на бази података из табела сматрате истинитим. (1 бод)

А) У годинама после Првог светског рата уследио је продор жена у друштвени живот.

Б) Први светски рат је само убрзао развој започет у прекретници векова.

В) Жене су и надаље биле у неповољној позицији и у правном смислу у потчињеном положају.

16. Промена положаја жена (II)

На основу података из табела и на основу сопствених знања прикажите друштвени положај жена у периоду између два светска рата.

а) Жене на послу:

Расподела запослених жена на бази врсте запослења у Немачкој на почетку 1920–их година		
	Процент	Број жена
Помоћне раднице	36,0%	4,1 милион
Раднице	30,5%	3,5 милиона
Администратор и службеник	12,5%	1,4 милиона
Домаћица	11,4%	1,3 милиона
Самосталне	9,6%	1,1 милион

„Почевши од краја 19. века канцеларијски послови, послови у продавницама као неке друге услуге на пример у телефонским централама, негa болесника захтевале су све већи број женске радне снаге. Трећи сектор се све више ширио...“ (E.J. Hobsbawm: *Доба крајности. Историја кратког 20. века*)

б) Жене у политици:

Број женских заступника у немачком законодавству			
Година	Број заступника у законодавству	Број жена заступника	Процентулни однос
1919	423	37	8,7
1919	–	41	9,6
1920	463	37	8,0
1924	472	27	5,7
1924	493	33	6,6
1928	490	33	6,7
1930	577	39	6,7
1932	608	34	5,6
1932	582	35	6,1
1933	558	21	3,8
1933	661	0	0,0

“... до Другог светског рата незамисливо је било у било којој држави, у било каквим политичким околностима да се у улози политичког вође нађе жена.“ (Е. Ј. Хобсбаум: *Доба крајности. Историја кратког 20. века*)

в) Положај жена у браку:

Преглед правно регулисаних односа међу брачним паровима у Немачкој између два светска рата:

– У случају расправе међу брачним партнерима право крајње одлуке је имао отац. Подручје мајке у породици се односи на вођење домаћинства и нега деце.

– Жена има право склапати уговор о запослењу, али за то мора дати сагласност друг.

Супруг може отказати уговор и без испуњења отказног рока.

– Супруг располаже над целокупном имовином супруге уколико није дошло до нагодбе о имовинској расподели.

– Супруг располаже правом одлучивања над начином одевања супруге и уопште њеним начином живота.

„Можемо установити да 1890-их година типична жена из редова радничке класе удаје се око своје 20-е године, а пошто десет пута затрудни 15 година проведе у благословеном стању или у одгајању деце. За ово време била је заробљеник кружног тока серијског рађања деце. Данас (1958-е) жена свега четири године свог живота посвети овој делатности. Ово се време само у току две генерације скратило и револуционално је проширило слободу жена. Све се ово може захвалити могућности да су жене постале способне управљати зачећем.“ (социолог Р. М. Титмус)

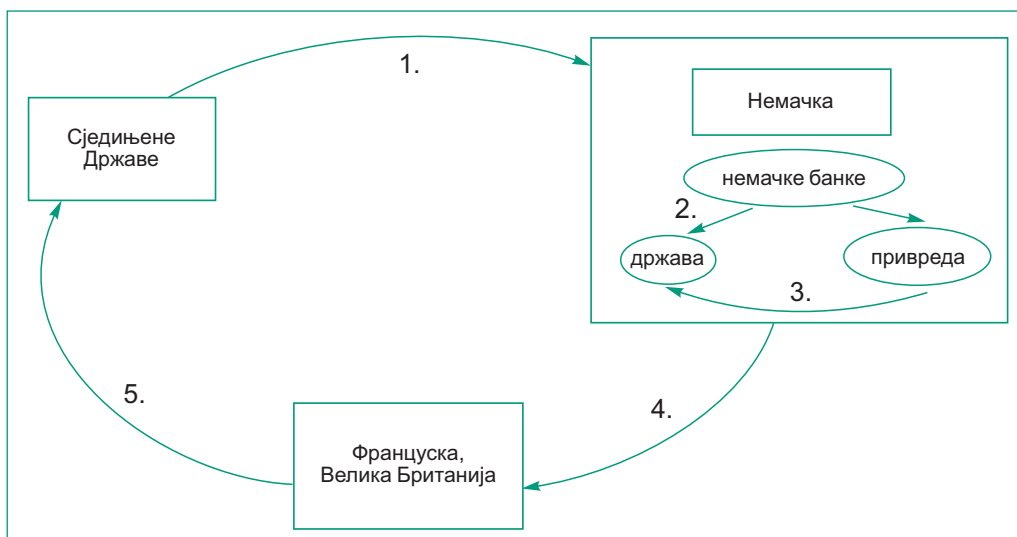
21 б.

17. Привредне везе између великих сила

Приказани су економски односи великих сила након Првог светског рата. По ред појмова напишите број стрелица које приказују те везе.

5 б.

ратна отштета _____

порези _____

коришћење кредита _____

отплата ратног зајма _____

✓ 19. Ганди о западној цивилизацији

Прочитајте извор који садржи неколико Гандијевих мисли. Саставите два питања везана за изворни документ из којег можете извући и одговор. На своја питања дајте и одговоре.

„Стварна проба европске цивилизације је чињеница да су њени грађани, као свој животни циљ, поставили телесну добробит. [...] Ова цивилизација не узима у обзир ни поштење ни веру. Ова цивилизација је таква да људима треба само стрпљење да би увидели сопствено уништење. Индијска цивилизација има тенденцију да уздигне етичко биће, док су машине већ започеле рушење Европе. Пропаст већ куца на врата Енглеске. Машина ознака модерне цивилизације - представља велики грех!“

Питање: _____ (1 бод)

Одговор: _____ (1 бод)

Питање: _____ (1 бод)

Одговор: _____ (1 бод)

4 б.

✓ 19. Економски положај у 1920-им годинама

Прочитајте мишљење једног историчара о насталом међународном економском положају у 1920-им годинама и одговорите на питања везана за извор.

„... без обзира колико је Француска била заинтересована за одржавање послератног статус кво, морало јој је бити јасно да ни Велика Британија нити Сједињене Државе не сматрају непромењивим постојеће границе држава које су непромишљено формиране на тим просторима. Лондон је 1925. изјавио да у Источној Европи не могу постојати гаранције типа *Локарно*. Ово стање је отежавало економске изгледе источне и средње Европе, јер су новим државама створеним на брзак царине и таксе спречавале општи развој. Упоређујући са пре рата постојећих 14 платежних средстава, настало је двадесет седам монета у Европи; дужина граница нарасла је за 20 000 километара; непромишљено створене» нове границе разделиле су фабрике од сировина, топионице од рудника угља, економије од тржишта.“ [...]

„Несумљиво, модерни рат је повећао производњу у привреди, што је имало и много позитивних страна. На економском и технолошком плану ове године су донеле значајне резултате. Покренула се производња аутомобила и авиона, деривата нафте и хемијска индустрија, производња трамваја, индустрија боја и лакова, нерђајућег челика, производња хладњака и конзерви, те читав низ других привредних грана.“ (*Детаљи из књиге Рола Кенедија: Сјај и пад великих сила*)

а) Подвуците у тексту оне делове који изражавају ауторово мишљење о мировном уговору који се односи на његово становиште у вези са границама. (1 бод)

б) Какав став су заузеле велике силе у вези са границама. (1 бод)

– Француска: _____

– Велика Британија: _____

– Сједињене Државе: _____